

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ (τύπου B1 & B2) – 5ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Παρευξείνιος Ελληνισμός

1. Με βάση το παράθεμα και τις ιστορικές σας γνώσεις να αναφερθείτε στον ρόλο που έπαιξε το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας στην πνευματική ανάπτυξη και τη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης των Ελλήνων του Πόντου.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Από την αρχή της λειτουργίας του Φροντιστηρίου, στόχος του ήταν η διαμόρφωση ελληνικής και χριστιανικής συνείδησης. «Κύριο μέλημά του [Σεβαστού Κυμινήτη ήταν] η πνευματική ανάπτυξη των συμπατριωτών του και η ηθική και δογματική ενίσχυσή τους, ώστε να αντισταθούν στους διωγμούς των Τούρκων και στην προπαγάνδα των καθολικών». Ο στόχος αυτός, αν και κατά καιρούς διευρύνθηκε, αποτέλεσε τον βασικό άξονα του Φροντιστηρίου σε όλη τη διάρκεια της λειτουργίας του. Αν και το Φροντιστήριο ιδρύθηκε κατά το πρότυπο της Σχολής του Φαναρίου, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες λειτουργούσε κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του δεν πρόδιδαν τη μελλοντική του εξέλιξη και σπουδαιότητα. Από επιστολή του Κυμινήτη προς τον δάσκαλό του Ιωάννη Καρυοφύλλη πληροφορούμαστε ότι οι πρώτοι μαθητές του ήταν συνολικά 20. Στο επόμενο διάστημα η λειτουργία του Φροντιστηρίου δεν ήταν συνεχής. Οι διακοπές της, ωστόσο, δεν ήταν τόσο μακροχρόνιες ώστε να μην μπορεί να θεωρηθεί ενιαία η ιστορία του εκπαιδευτικού ιδρύματος. (...) Η περίοδος από το 1817 ως το 1922, παρά τα όποια προβλήματα που κατά καιρούς παρουσιάστηκαν, χαρακτηρίστηκε από τη διαρκή προσπάθεια αναβάθμισης του Φροντιστηρίου της

Τραπεζούντας, αναβάθμιση η οποία κατέληξε στην αναγνώρισή του ως πλήρες Γυμνάσιο, ισότιμο των Γυμνασίων του ελληνικού κράτους, στο τέλος του 19ου αιώνα. Η άνθηση του την περίοδο αυτή, και ιδιαίτερα μετά το 1860, οφειλόταν στο ενδιαφέρον ολόκληρης της κοινότητας της Τραπεζούντας για τα εκπαιδευτικά πράγματα της πόλης: απλοί πολίτες, η Μητρόπολη και τα μοναστήρια συνέβαλαν, ο καθένας με το ύψος της επιχορήγησης που μπορούσε, στην ανοδική του πορεία. (...) Η δράση του Φροντιστηρίου Τραπεζούντας μετά το 1860 εντάχθηκε στο ευρύτερο πλαίσιο της δημιουργίας εθνοτικής ταυτότητας κυρίως μέσα από τη σύνδεσή του με το γενικότερο κλίμα της εποχής για ανακάλυψη της τοπικής ιστορίας και θεμελίωση και διαχείριση πολιτισμικών δεσμών με την κλασική αρχαιότητα. Αποτέλεσε το κέντρο όπου φοίτησαν ή δίδαξαν οι σημαντικότεροι λόγιοι του Πόντου, άνθρωποι που μέσα από πολύπλευρο έργο πέραν του διδακτικού εργάστηκαν για τη συγκρότηση εθνικού χώρου στην περιοχή. Ο Σάββας και ο Περικλής Τριανταφυλλίδης, ο Γ. Παπαδόπουλος, ο Ν. Λιθοξόος, ο Φίλων Κτενίδης και ο Επαμεινώνδας Κυριακίδης είναι μερικοί μόνο από τους πρωτοπόρους της καλλιέργειας της εθνικής ταυτότητας στον Πόντο που εμπλέκονταν άμεσα με το Φροντιστήριο Τραπεζούντας. Οι άνθρωποι αυτοί, καθώς και πολλοί ακόμα που φοίτησαν στο Φροντιστήριο, αποτελούσαν τους λόγιους κύκλους του Πόντου, και η εμβέλεια του έργου τους, μέσα από την έκδοση μονογραφιών και την αρθρογραφία τους στον Τύπο της εποχής –αλλά και αργότερα στον περιοδικό Τύπο ποντιακών συλλόγων στην Ελλάδα– συνετέλεσαν στη δημιουργία μιας διακριτής εθνοτοπικής ταυτότητας, της ποντιακής. Ο κεντρικός ρόλος του Φροντιστηρίου Τραπεζούντας στη συγκρότηση της εθνικής ποντιακής ταυτότητας καταφαίνεται και από τη σχέση του με τους υπόλοιπους συλλόγους της πόλης. Στο κτήριό του στεγάζονταν τα γραφεία του συλλόγου «Ξενοφών» και αίθουσες της φιλαρμονικής της πόλης. Φαίνεται να λειτουργούσε ως σημείο αναφοράς για ολόκληρη την εκπαιδευτική δραστηριότητα του Πόντου.

*Σαλβάνου Αιμιλία, «Φροντιστήριο Τραπεζούντας», 2002, Εγκυκλοπαίδεια
Μείζονος Ελληνισμού, Μ. Ασία*

2. Με βάση το παράθεμα και τις ιστορικές σας γνώσεις να αναφερθείτε στη δράση του μητροπολίτη Χρυσανθού στην Τραπεζούντα στο χρονικό διάστημα 1915-1918.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Από το θέρους ακόμη του 1918, διάφορες οργανώσεις των Ελλήνων του Πόντου, τόσο στον Πόντο όσο και στο εξωτερικό, προωθούσαν το αίτημα για την ίδρυση ανεξάρτητου ποντιακού ή ποντοαρμενικής κράτους, το αίτημα δε αυτό υποβλήθηκε και στο Συνέδριο της ειρήνης στο Παρίσι. Ο Βενιζέλος θεωρούσε την ίδρυση αυτού του αιτήματος των Ελλήνων του Πόντου θα εξασθενούσε τα αιτήματα της Ελλάδος σε περιοχές γειτονικές προς την Ελλάδα. Αντιθέτως, ο Βενιζέλος ευνοούσε τη στήριξη από τους Έλληνες του Πόντου ενός αρμενικού κράτους, το οποίο φαινόταν λιγότερο ουτοπικό από ένα ποντιακό κράτος και είχε την υποστήριξη τόσο του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως όσο και του Αρμενικού Πατριαρχείου. Οι Έλληνες του Πόντου, ενισχυμένοι αριθμητικά μετά την αθρόα έλευση προσφύγων Ποντίων από τη νότια Ρωσία τους πρώτους μήνες του 1919, επέμεναν στη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους, παρόλο που ο Μητροπολίτης Χρυσανθός ευνοούσε τη συμβιβαστική λύση ενός ποντοαρμενικού κράτους, προσανατολιζόνταν δε προς τη δημιουργία ποντιακού στρατού με στόχο την ανεξαρτησία του Πόντου. Εν τέλει προκρίθηκε η δημιουργία ποντοαρμενικής ομοσπονδίας τον Ιανουάριο του 1920, αλλά η ομοσπονδία, απροστάτευτη από τους Συμμάχους και χωρίς δικό της οργανωμένο στρατό, έπεσε θύμα του εθνικού κινήματος των Τούρκων που οργάνωσε ο Μουσταφά Κεμάλ και άλλοι Τούρκοι αξιωματικοί.

Ι. Κολιόπουλος, Ιστορία της Ελλάδος από το 1800, τόμος Β', Θεσσαλονίκη 2000, εκδ. Βάνιας, σελ. 278

3. Αφού λάβετε υπόψη σας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες του παραθέματος που ακολουθεί, να προσδιορίσετε τους λόγους αποτυχίας των διαπραγματεύσεων Ποντίων–Αρμενίων στο πλαίσιο των συζητήσεων για την ενσωμάτωση του Πόντου στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Μη καταφέροντας να συμφωνήσουν στις λεπτομέρειες του ομοσπονδιακού ζητήματος αλλά και ανίκανοι να καθορίσουν τα σύνορα του ποντιααρμενικού κράτους –καθώς η Διάσκεψη της Ειρήνης ακόμη συζητούσε το μέλλον της Αρμενίας και του Πόντου– η αρμενική κυβέρνηση πληροφόρησε τον Χρυσάνθο ότι η τελική επίλυση των εκκρεμών προβλημάτων θα ρυθμιζόταν από την αρμενική αντιπροσωπεία στο Παρίσι (...). Αλλά, εάν ο Χρυσάνθος είχε σοβαρές επιφυλάξεις για τις συνομιλίες του Εριβάν, οι επιτροπές των Ποντίων από την αρχή υιοθέτησαν μια αδιάλλακτη στάση υποστηρίζοντας την απόλυτη ανεξαρτησία του Πόντου και τον διαχωρισμό του από την Αρμενία. Όταν για παράδειγμα, έμαθαν ότι ο Χρυσάνθος διαπραγματευόταν με τους Αρμένιους στο Παρίσι, οι Πόντιοι αντιπρόσωποι υπέβαλαν στη Διάσκεψη της Ειρήνης ένα πρόσθετο υπόμνημα στις 14 Μαΐου του 1919. Μ' αυτό το υπόμνημα οι Πόντιοι ζητούσαν την αναγνώριση ενός ανεξάρτητου ποντιακού καθεστώτος υπό την προστασία του ελληνικού Κράτους και την κηδεμονία των ΗΠΑ. Η ποντιακή εξάλλου αστική τάξη, η οποία συγκροτούσε τη συντριπτική πλειοψηφία των μελών των ποντιακών επιτροπών θεωρούσε τους Αρμένιους σοβαρότερους οικονομικούς ανταγωνιστές από τους Τούρκους (...). Παράλληλα, η αρχική προθυμία του Βενιζέλου να προσαρτήσκει τους Έλληνες του Πόντου στο αρμενικό κράτος δεν αποδοκιμάστηκε μόνο από τις διάφορες ποντιακές οργανώσεις αλλά και από διάφορους γνωστούς Έλληνες εθνικιστές, όπως τον Ίωνα Δραγούμη (...). Όμοιες κατηγορίες εξέφρασε και ο μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρυσάνθος, ο οποίος σε μια συνάντησή του με την Πηνελόπη Σ. Δέλτα, οπαδό του Βενιζέλου, υποστήριξε ότι ο πρωθυπουργός ήταν απληροφόρητος στο ζήτημα του Πόντου.

Κ. Φωτιάδης, Η μικρασιατική καταστροφή, α' τόμος, εκδ. Πέλλα, Αθήνα, σσ. 40-41